

Nieuws uit Lambarene

MEDEDELINGENBLAD VAN EN OVER PROF. DR. ALBERT SCHWEITZER

Van de redactie

In dit nummer brengen wij de laatste boodschap over de kernproeven, die door dr. Schweitzer op 28 april voor de Noorse radio werd voorgelezen. Deze boodschap is hier te lande door de V.P.R.O. in drie uitzendingen eveneens voorgelezen.

Mevrouw Oberman—Oberman is nog steeds in Australië: zij hoopt in september weer te keren. Tot zolang neemt onze tweede secretaresse, mevrouw Teychiné Stakenburg—Mees het secretariaat waar.

Onze voorzitter ds. C. B. Burger is voornemens om gedurende drie maanden naar Amerika te gaan. Ook hij denkt in sept./okt. weer terug te zijn.

U, die dit blad voor het eerst leest, kunt zich van regelmatige toezending verzekeren door: een bijdrage (ineens of geregeld) te storten of over te schrijven op postrekeningnummer: 916071 ten name van de penningmeester van het Albert Schweitzerfonds te Gorssel, of te storten op de rekening van het A.S.F. bij de N.V. Amsterdamsche Bank te Deventer. Hierdoor steunt men dus het Albert Schweitzerfonds, dat zich tot taak heeft gesteld gelden bijeen te brengen voor het werk van dr. Schweitzer en belangstelling te wekken voor zijn denkbeelden. Zij doet dit o.m. door het stimuleren van uitgaven, het organiseren van lezingen en voordrachten, het uitgeven van het periodiek „Nieuws uit Lambarene”.

Bijdragen welke men in het bijzonder wenst te bestemmen voor steunverlening aan het ziekenhuis te Lambarene, kunnen worden gestort op girorekening 540600 t.n.v. de penningmeester der stichting „Vrienden van het hospitaal te Lambarene” te Delft, of op de rekening van het „Vriendenfonds” bij de Amsterdamsche Bank te Delft. Het „Vriendenfonds” verzamelt gelden, die voor direct gebruik door dr. Schweitzer in aanmerking komen. Zij hebben slechts betrekking op het ziekenhuis te Lambarene. Uiteraard werken de twee stichtingen nauw samen.

Bestuursleden van de Stichting Albert Schweitzerfonds:

Ds. C. B. Burger, voorz., Stadhouderslaan 30, Utrecht.

Mevrouw H. Oberman—Oberman, secretaresse, Scheepstimmermanslaan 37, Rotterdam.

Mevr. E. F. Teychiné Stakenburg—Mees, „Klein-Schoonoord”, Westzeedijk 124, Rotterdam C.

G. Oosterwijk, penn., Bosweg 3, Gorssel (Gld.).

G. van Aardenne, Dubbeldamseweg 2, Dordrecht.

Ds. D. A. Werner, Ned. herv. pastorie, Zweeloo (Dr.).

Mr. Ph. M. Muus Jr., Kanaalweg 138, Utrecht.

Bestuursleden van de stichting: Vrienden van het hospitaal te Lambarene:

G. Oosterwijk, voorz., Bosweg 3, Gorssel (Gld.).

T. Hoekstra, secr.-penn., Oude Delft 141, Delft.

Ds. C. B. Burger, Stadhouderslaan 30, Utrecht.

Ds. D. A. Werner, Ned. herv. pastorie, Zweeloo (Dr.).

Adviserend lid van beide stichtingen:

C. J. ten Cate, Parkweg 6, Deventer.



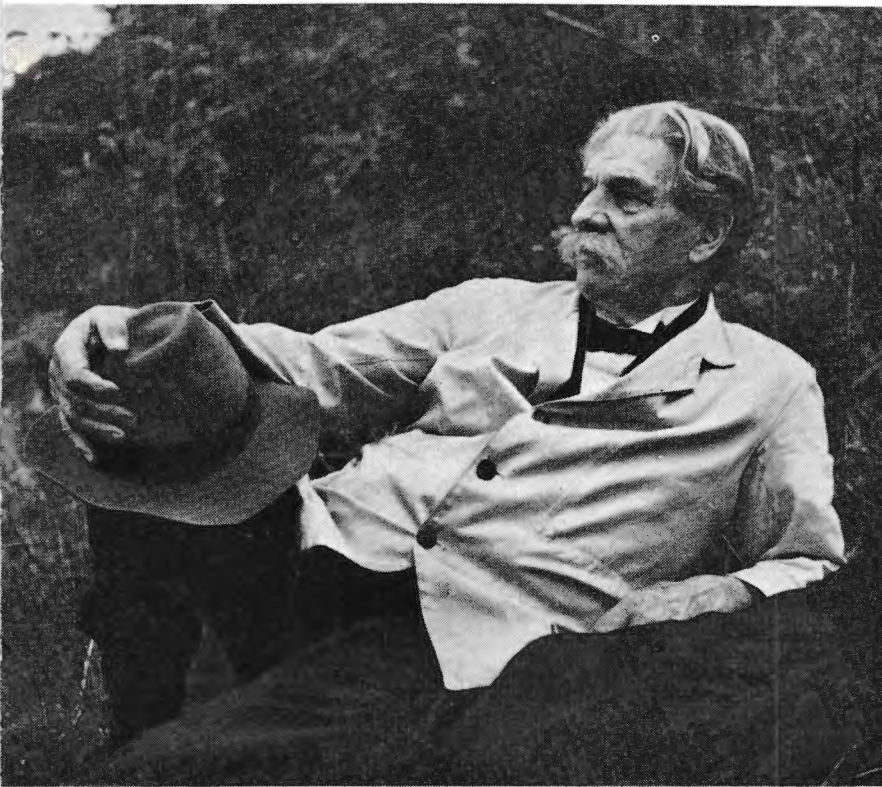
Uitgave van de Stichting Albert Schweitzerfonds.

Versijnt tweemaal per jaar en wordt aan de geadresseerden gratis toegezonden.

Redactie: ds. D. A. Werner, Ned. herv. pastorie te Zweeloo (Dr.).
Telefoon 05917-242.

Administratie: Uitgeverij „De Torenlaan”, aan de Torenlaan 16-24 te Assen, tel. 05920-3044 (3 lijnen).

De Albert Schweitzerfilm



*Dr. Schweitzer
in de bergen
bij Günsbach,
een opname uit
de kleurenfilm
„Albert Schweitzer”*

In ons vorige nummer maakten wij melding van het feit, dat een grote kleurenfilm over het leven en werk van dr. Schweitzer tot stand gekomen is. Deze film is vervaardigd door Jerome Hill en Erica Anderson. Zij bestaat uit drie onderdelen. Eerst vertelt Albert Schweitzer over zijn jeugd, zijn studiejaren en zijn beslissing om in Afrika te gaan werken. Dan maken wij een reis naar Lambarene mee en zien hem een dag aan het werk in het hospitaal. Tenslotte een gedeelte, dat zich weer in Günsbach afspeelt en waarin wij Schweitzer o.a. het orgel van de dorpskerk zien bespelen. De tekst is door dr. Schweitzer zelf geschreven en wordt ook door hem uitgesproken.

De film zal in Nederland worden uitgebracht door de Stichting Filmcentrum, het interkerkelijk orgaan op filmgebied. De Stichting Filmcentrum heeft reeds contact met het Albert Schweitzer Fonds opgenomen. Nadere bijzonderheden omtrent de vertoning van de Schweitzerfilm hopen wij binnen afzienbare tijd te kunnen publiceren.

Joke Bouma naar Lambarene

Mej. Joke Bouma uit Harderwijk is uit een groot gezin van 10 kinderen. Zij is op een na de oudste en is 27 jaar. Ze is klein van postuur, maar dapper. Vol verwachting ziet zij uit naar haar visum opdat ze naar Afrika kan vertrekken. Ze moet ook nog wat voor dr. Schweitzer meenemen: 50 kippebroedeieren zullen heelhuids de reis moeten meemaken om de pluimveestapel in Lambarene te verrijken.

In 1955 is mej. Bouma afgestudeerd in Utrecht. Ze werkte gedurende twee jaar op de chirurgische afdeling in het „Salem“-ziekenhuis te Ermelo. Van februari tot april was zij werkzaam op de vroedvrouwschool te Amsterdam, teneinde zich meer in die richting te bekwamen, daar het haar bedoeling is te Semarang werkzaam te zijn in een kraamkliniek. Haar verblijf te Lambarene zal dan ook van tijdelijke aard zijn. Zij zal hoofdzakelijk dr. Van der Kreek daar vervangen, wanneer deze met verlof komt. Daarna hoopt zij met de Lambarene-ervaring naar Indonesië te gaan alwaar zij zich reeds heeft verbonden.



NIEUWS UIT LAMBARENE

Albert Schweitzer over de huidige stand van zaken in zijn ziekenhuis

U vraagt zich af, wat er nu eigenlijk in Lambarene nieuw is geworden? En hierop antwoord ik, dat in de eerste plaats het oude hospitaal nieuw is geworden en zo gezond, dat het voortdurend groeit en wel in de laatste twee jaren tijdens mijn verblijf op beangstigende wijze.

Toen ik in januari 1956 daar weer aankwam waren er 250 bedden door de patiënten bezet, terwijl er nu vier maanden geleden 350 bezet waren. Dit bracht mee, dat we ook voor 100 mensen meer ruimte beschikbaar moesten hebben. En juist dit was voor mij de laatste tijd het grootste probleem.

Er was eens een tijd, zo ongeveer 1938, dat ik zei: ziezo, nu staan de gebouwen er en het zal een knappe vent zijn, die mij weer aan het bouwen zet. En nu, ondanks deze bewering, moest ik toch weer bouwen en nog wel extra veel gedurende de laatste maanden. Ik kan u nauwelijks zeggen, wat dit voor ons betekende. In de eerste plaats het meerdere werk, wat met zich meebracht, dat we ook plaats moesten hebben voor de bouwarbeiders. Verder de voorziening om 100 patiënten meer te kunnen herbergen.

Wij hebben een tamelijk eenvoudige manier ontdekt om zo spoedig mogelijk het vereiste aantal bedden te verkrijgen. We hebben in alle barakken, behalve die voor de geopereerden, twee bedden boven elkander. In het onderste bed liggen de ernstige zieken, terwijl in het bovenste bed de lichte patiënten rusten, en de begeleiders op de grond slapen. Dit is een oplossing, welke wij ons veroorloven kunnen, doch dit is niet mogelijk in de regeringsziekenhuizen, waar rekening gehouden wordt met de verpleging van „citoyens“, terwijl dit bij ons geen grote rol

speelt, daar wij maar een ziekenhuis hebben waar arme negers verpleegd worden. Nu moesten we verder ook bouwen om ons verplegend personeel, zowel het Europese als het inlandse, beter te kunnen herbergen. Dit werkje leek eerst zo eenvoudig, doch toen ik ermede begon kwam er steeds werk bij. In de tijd van enige maanden werd ruimte verschaft voor 15 kamers en keukens. Tot mijn geluk ben ik 80 jaar geworden, waarbij mij als verjaardaggeschenk van alle kanten materiaal en gegolfd plaatijzer werd geschonken. Dit heeft mij het bouwen wel veel gemakkelijker gemaakt. Wij passen nu een eenvoudige bouwwijze toe, zodat de oude Monenzali, die mij met de bouw van het gehele hospitaal geholpen heeft,



*Schweitzer
schildert zelf
zijn barakken
(1925)*

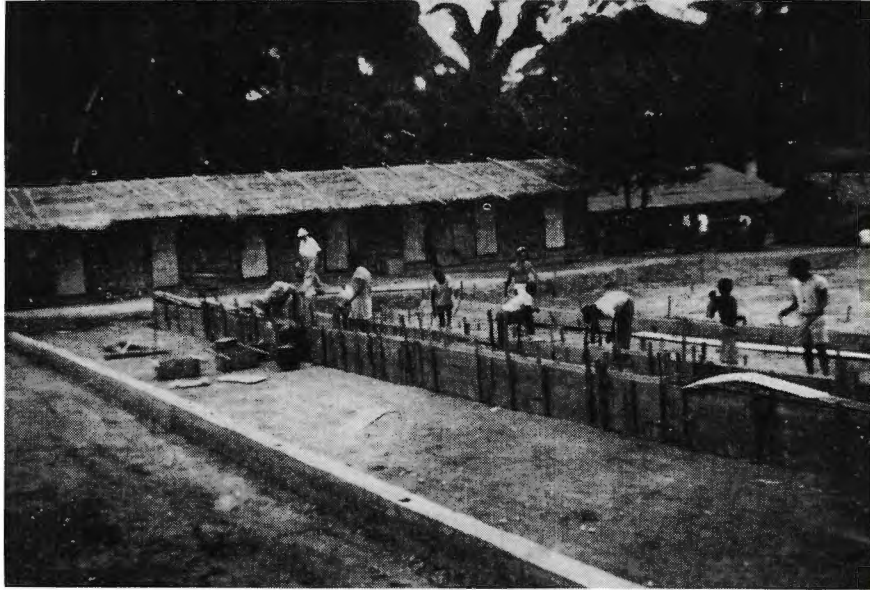
nu precies weet, wat hij met behulp van twee helpers doen moet. Maar ondanks dit was ik toch genoodzaakt de laatste maanden veel op het bouwterrein aanwezig te zijn, hoewel ik die tijd beter in het hospitaal had kunnen gebruiken. Het bouwen gaat echter steeds door. Hoe het verder zal gaan, weet ik zelf nog niet, doch ik veronderstel, dat het aantal zieken wel niet steeds 350 zal blijven. Buiten de 350 normale patiënten hebben we dan nog de lepralijders en voor dezen zijn de barakken met 250 bedden. Dit was de voorziening van 1953 en 1954. Steeds zijn twee leprapatiënten in één kamer en hebben hierbij een keuken. Dit blijkt de juiste methode te zijn.

Verder moet gezorgd worden voor bergruimte. Door de uitbreiding van het ziekenhuis moet de bergruimte ook vergroot worden voor levensmiddelen, medica-

menten, verbandstof enz. Geregeld moet een voorraad van 15 à 20.000 kg rijst worden aangehouden, daar we niet riskeren kunnen, dat we zonder dit belangrijke voedingsmiddel zijn. Voor 20 ton rijst is heel wat ruimte nodig, zodat mede in verband hiermede en de andere voorraden heel wat ruimte beschikbaar moet zijn.

Thans zijn in het lepradorp 125 zeer zware leprapatiënten, die bijna elke dag verbonden en met zorg verpleegd moeten worden.

Misschien hebt u wel gehoord, dat thans met nieuwe medicamenten de lepra bestreden wordt. Dit geschiedt met „colonnes volantes”, z.g. vliegende colonnes, die elke maand in de dorpen komen om medicamenten uit te delen. Ook worden



*De bouw
van het
nieuwe
lepradorp*

dan wel injecties gegeven, welke voor drie weken voldoende zijn. In verband hiermede worden deze injecties dan ook elke drie weken opnieuw toegediend. Deze behandeling is zeer goed voor de gewone en lichte gevallen. Bij ernstige patiënten echter, waarbij zweren voorkomen met hart- en leveraandoeningen enz. en die telkens instorten, is deze behandeling geheel onvoldoende. Dezen hebben behoefte aan ziekenhuisverpleging. Deze patiënten komen in mijn lepradorp en hebben daar hun tehuis. Deze maatregelen werken zegenrijk voor een groot gebied in deze landstreek.

Wat is er nog meer nieuw geworden?

Het betere verkeer vooral door de luchtverbindingen!

Vroeger, de oud-gedienden weten dit nog wel, kenden wij geen bezoekers, met uitzondering van enkele mensen uit het oerwoud, die bij ons kwamen overnachten en enkele dames, die bij ons kwamen uitrusten.

Sinds 1951 zijn we echter bereikbaar voor hen, die van Zuid-Afrika naar Engeland en die van Amerika naar India vliegen. Juist op het kruispunt van deze twee luchtlijnen ligt het vliegveld van Lambarene. Hierdoor komt het vaak voor, dat reizigers in Lambarene besluiten enige tijd hier te blijven om een en ander te bezien.

Waar moeten we deze mensen onderbrengen?

Reeds in 1952 had ik een gebouw gereed met vijf logeerkamers, doch sindsdien

is dit gebouw uitgebreid tot een met 12 logeerkamers. Dit was een grote prestatie. We hebben nu steeds vijf kamers vrij voor bezoekers. Ook heb ik enige flinke ruime kamers van de verpleegsters in tweeën gedeeld, waardoor kleine kamers voor bezoekers vrijkwamen. Het zijn nu meer sloopshutten dan kamers, doch ze kunnen goed geventileerd worden, daarbij zijn ze licht en koel. De gasten voelen er zich ten zeerste op hun gemak en zijn voldaan (misschien zeggen ze dit uit beleefdheid). In ieder geval is dit vraagstuk hiermede bevredigend opgelost. Deze voorzieningen zijn niet alleen voor ons een inspanning, doch ook een groot voordeel. Er komen maar niet willekeurige toeristen tot ons maar in de eerste plaats beroemde doktoren, die op hun reizen bij ons neerstrijken en vaak 2 à 3 weken bij ons blijven, waarbij zij ons met hun kennis veel helpen. Ik moet zeggen, dat hiermede voor ons een nieuwe interessante tijd is aangebroken. Wij krijgen nu onze helpers en leermeesters uit de lucht. Wij hebben reeds tweemaal drie weken een chirurg uit Johannesburg bij ons gehad om operaties te verrichten. Ook kregen we hier artsen uit Amerika, die er een kleine omweg voor over hadden om ons te bezoeken. Zeker zijn er zodoende reeds twaalf specialisten bij ons geweest als oogartsen, oor-, neus- en keelartsen, urologen, enz. van wie we veel geleerd hebben en die we grote dank verschuldigd zijn. Het is nu zo geworden, dat, wanneer we om hulp verlegen zijn, wij gerust bij de faculteiten in Johannesburg of Amerika om hulp durven te vragen. En steeds met succes, zodat u zult begrijpen, dat dit voor ons een grote geruststelling is.

Maar nu zult u vragen: Zijn nu al die artsen, die naar Lambarene komen zulke vooraanstaande medici? Neen, dit nu niet, maar er zijn er toch bij die ons onschatbare diensten hebben bewezen.

Het komt ook voor, dat toeristen en journalisten, die per auto Afrika rondreizen om studie te maken van land en volk, bij ons stranden en dan een poosje blijven. Deze toeristen bezorgen ons thans geen angst meer, vooral niet, wanneer ze hun fototoestellen thuis hebben gelaten. Hebben ze wel fototoestellen bij zich, zo kost het ons de grootste moeite hun bij te brengen, dat wij niet wensen, dat in of bij het hospitaal gefotografeerd wordt. Zij verontschuldigen zich dan wel met de mededeling, dat de kiekjes alleen bestemd zijn voor hun kinderen of voor hun schoonmoeder, doch het is een feit, dat we deze foto's later dikwijls aantreffen in kranten en tijdschriften, voorzien van een tekst. Juist daarom zijn we streng en vragen, slechts te fotograferen, als wij het toestaan. De ervaring heeft ons deze maatregel nodig doen maken.

U ziet nu hoe in de loop der tijden het hospitaal veranderd is. Het ziekenhuis heeft drie etappen doorgemaakt.

Allereerst de heroïsche periode. Dit betrof een plaats in het oerwoud te zoeken, te kappen, en de eerste barakken te bouwen. Toen aten we uitsluitend macaroni zonder tomatensaus en zonder kaas. Salade was toen een koningsmaal. Toen moest iedereen voor zichzelf zorgen en alles zelf maken.

Toen kwam de idyllische periode. We hadden gelegenheid tuinen aan te leggen, we hadden wat meer tijd, het eten was beter, terwijl ook het werk praktisch geregeld was.

Na deze idyllische periode volgde de derde, waarin we steeds in tijdnood verkeerden. We moesten werken, wat we maar konden. Het hospitaal bleef onveranderd, wat de geest betrof. En dat dit zo gebleven is, danken we aan de omstandigheid, dat de idee der traditie bij ons wortel had geschoten en dat alle nieuwelingen, die tot ons komen, langzamerhand begrijpen, wat traditie bij ons werk betekent. Deze geest wordt bij ons door de verpleegsters, die er reeds lang zijn, steeds vastgehouden.

En nu wil ik alleen dit nog zeggen.

Er is één ding, dat ons standvastig doet zijn en dit is het feit, dat er mensen in de verte zijn, die ons begrijpen en ons helpen. Dat ons hospitaal nog bestaat ondanks de zorgelijke tijden en het feit, dat alles zo enorm duur is geworden en waarbij de zorgen in ieder land zo groot zijn en de moeilijkheden zich overal opstapelen, hebben wij te danken aan die mensen over de gehele wereld, die zich één met ons voelen en ons helpen willen de lijdende mensen de hulp te brengen, die ze nodig hebben.

En aan hen denken we steeds wanneer we in Lambarene zijn.

(Overname zonder bronvermelding is verboden)

Albert Schweitzer

Nederland voor Lambarene

Ook u hebt blijk gegeven van sympathie met dr. Albert Schweitzer en zijn werk in Lambarene. Ginds in het oerwoud van Afrika heeft dr. Schweitzer zijn ziekenhuis gevestigd, dat in de wijde omtrek een zegen is.

Met dankbaarheid hebben wij ook van u de zwachtels in ontvangst genomen, welke van tijd tot tijd door ons naar Lambarene zijn doorgezonden, waar ze ook steeds met vreugde en dankbaarheid zijn ontvangen.

Tot heden bestonden de textielzendingen uitsluitend uit zwachtels van verschillende lengte en breedte. Wij hebben ons met Lambarene verstaan om te vragen, wat buiten zwachtels daar ook welkom is en waarmede de Nederlandse dames behulpzaam kunnen zijn.

Juist dezer dagen ontvingen wij bericht, zodat wij onderstaand een lijstje kunnen laten volgen van voor ginds nuttige artikelen.

Zwachtels, welke steeds veel nodig zijn, echter het liefst van 10-15 cm breed en 4 meter lang.

Kleine wollen *vestjes en bolero's* voor het droge seizoen.

Babyruitjes van katoen of van fijne wol voor het droge seizoen.

Kleine *mutsjes* voor couveuse- en pasgeboren baby's.

Een weinig *luierbroekjes*.

Handdoeken voor de farmacie van stevig wit breikatoen, 50 cm breed en 2½ meter lang, beide einden aan elkander genaaid, zodat ze over een rol kunnen lopen.

Van resten katoen: *washandschoenen*.

Van resten katoen: *babydekentjes* ongeveer 70 x 70 cm.

Resten *molton* zijn steeds welkom voor onderleggers.

Ziehier dus een lijst van artikelen, waarmede Nederland het ziekenhuis behulpzaam kan zijn.

Mocht u weer tijd en lust hebben u voor het ziekenhuis van dr. Schweitzer verdienstelijk te maken, zo geeft bovenstaand lijstje u voldoende keus de breinaalden weer ter hand te nemen.

Wij voelen ons echter wel bezwaard, dat u buiten uw tijd en werkkraft ook de kosten van het materiaal voor uw rekening neemt. Ons bestuur heeft daarom besloten, desgewenst, het materiaal beschikbaar te stellen, zodat wij eventueel gaarne uw bericht verwachten welk materiaal en welke hoeveelheid u denkt nodig te hebben.

Wij vertrouwen, dat u ons ten goede zult houden, dat wij u een en ander berichten.

Wij weten, dat er vele warme harten voor dr. Schweitzer bij de Nederlandse dames kloppen, zodat onze mededeling ook zeer welkom kan zijn.

Met belangstelling wachten wij uw bericht af.

Met vriendelijke groet, hoogachtend, Stichting Albert Schweitzerfonds.



Vrede of atoomoorlog

(I) Het afzien van atoombomproeven

Vorig jaar, april, heb ik tegelijk met anderen het woord genomen om de aandacht te vestigen op het grote gevaar van de radioactieve besmetting van de lucht en de aarde, die het gevolg is van de proefexplosies van atoombommen: uraniumbommen en waterstofbommen.

Met anderen kwam ik op voor de eis, dat de staten die atoombommen bezitten zo snel mogelijk met elkander zouden overeenkomen met deze proeven op te houden en tegelijkertijd te verklaren, dat zij ernstig bereid zijn met elkander van de atoomwapenen af te zien.

Toenmaals kon men de hoop koesteren dat deze eerste stap zou worden gedaan. Daartoe kwam men evenwel niet. De onderhandelingen die in de zomer door Harold Stassen in Londen werden gevoerd tussen Amerika, Engeland en de Sowjet-Unie verliepen zonder resultaat. Hetzelfde lot ondergingen de besprekingen van een in de herfst van het vorige jaar door de Verenigde Naties belegde conferentie, omdat de Sowjet-Unie de deelname hieraan staakte.

Geen offer vereist

Thans heeft de Sowjet-Unie een ontwapeningsplan voorgesteld op grond waarvan men zich voorbereidt nieuwe onderhandelingen te openen. Dit betoogt in de eerste plaats, dat men onverwijld en op staande voet de kernproeven staken zal.

Hoe staat het met deze eis? Men zou zo menen dat het voor alle deelnemers aan deze onderhandelingen gemakkelijk is hiermede in te stemmen. Niemand zou hierdoor schade lijden in zijn bezit van atoomwapenen. En het nadeel geen nieuwe atoomwapenen meer te kunnen beproeven, zou immers voor allen hetzelfde zijn.

Toch valt het Amerika en Engeland moeilijk op dit voorstel in te gaan. Zij hebben

er zich al dadelijk, toen in het voorjaar van 1957 hiervan sprake was, tegen uitgesproken. Sindsdien betwisten zij in een hardnekkige propaganda dat het gevaar van de door de proeven voortgebrachte radioactiviteit zó groot zou zijn dat dit hen tot stopzetten hiervan zou noodzaken. Doorlopend wordt er aan de Amerikaanse en de Europese pers door regerings-atoomcommissies en wetenschappelijke deskundigen, die zich ertoe bewogen gevoelen zich in dezelfde zin te uiten, rijkelijk materiaal van deze propaganda verschaft.

Propaganda van A.E.G.

Uit de inhoud van een verklaring die uitging van een subcommissie van de Amerikaanse atoomenergiecommissie halen wij de volgende zinnen aan: „Het is aanbevelenswaardig dat de kernproeven in het raam van wetenschappelijke en militaire vereisten, tot een minimum worden beperkt. — Er moeten noodzakelijke stappen worden gedaan om de huidige, in de openbare mening heersende verwarring te corrigeren. — De huidige en mogelijke uitwerkingen van de geleidelijke toename der radioactiviteit der lucht op de erfmassa, houdt zich binnen de toelaatbare grenzen. — De mogelijkheid van een schadelijke werking, waarvan de burger gelooft dat hij deze niet kan controleren, heeft een sterke uitwerking op het gevoel. — De voortzetting der proeven is in het belang der nationale veiligheid noodzakelijk en gerechtvaardigd.”

Onder de in de openbare mening heersende verwarring, die gecorrigeerd moet worden, wordt bedoeld dat de mensen er steeds meer toe gekomen zijn, zich van het door de kernproeven geschapen gevaar rekenschap te geven.

Met de duistere zin, „Dat de uitwerking van de toename der luchtradioactiviteit op de erfmassa zich binnen toelaatbare grenzen beweegt” is gemeend, dat de misgeboorten, welke op grond van de radioactieve beschadiging van de cellen der menselijke voortplantingsorganen te verwachten zijn, wel niet zo talrijk zullen zijn, dat zij het staken van de proeven zouden kunnen vereisen!

Profetische woorden

Uit de kring van geleerden die zich verplicht voelen het gevaar der radioactiviteit tot de vermeende juiste maat terug te voeren, komt iemand uit Midden-Europa in koene, tientallen jaren vooruitziende, uitspraken aan het woord, waarmede hij een voordracht, door hem over dit onderwerp gehouden, besluit:

„In het geval dat de proeven in het tempo der laatste jaren worden voortgezet, zal de radioactieve besmetting in het jaar 1983 het viervoudige van de huidige bedragen, terwijl in het jaar 2010 de zesvoudige waarde bereikt zal worden. Ook deze bedragen zouden nog gering zijn in vergelijking met de natuurlijke radioactieve straling..... Men kan ondubbelzinnig vaststellen dat het risico tengevolge van de kernproeven voor de mensheid gering is. Dat wil niet zeggen, dat er geen risico aanwezig is. Hier kunnen wellicht de woorden van de Amerikaanse natuurkundige en lid van de atoomenergiecommissie, professor dr. Libby worden geciteerd: „Het risico van de radioactieve besmetting moet tegenover het risico gesteld worden waaraan zich de gehele vrije wereld zou blootstellen, wanneer de kernproeven zouden worden afgeschaft, vóórdat er een vaste internationale ontwapeningsovereenkomst bestaat. De proeven zijn noodzakelijk, willen de Verenigde Staten van Amerika niet achterblijven in de ontwikkeling der kernwapenen.”

Onder de voortgaande geruststellingspropaganda liet zich in augustus 1957 een zeer hoge Amerikaanse atoompersoonlijkheid meeslepen tot de bewering, dat de radiumlicht wijzerbladen der in gebruik zijnde horloges een groter gevaar bete-

kenen, dan de totale radioactieve neerslag van alle tot nu toe genomen kernproeven!

Een prijzend gedicht

Deze kalmeringspropaganda verwacht hier zoveel van, dat zij de wereld de heugelijke boodschap kan verkondigen, dat het de wetenschap gelukt is, het prototype (model) van een waterstofbom te maken die bij ontploffing veel minder gevaarlijke radioactieve stoffen produceert dan de gewone bom. Deze nieuwe waterstofbom wordt de „schone” genoemd. De tot nu toe bestaande moet zich laten welgevallen, voortaan de „vuile” te heten.

De schone waterstofbom berust hierop, dat hier de mantel ontbreekt die uit uranium 238 bestaat en die door de geweldige temperatuur der ontploffing het materiaal levert voor een enorme massa radioactieve elementen.

Daarom is deze, wat de geproduceerde radioactiviteit betreft, minder schadelijk dan de gewone. Deze bezit evenwel ook minder explosiekracht.

In het voorbijgaan zij opgemerkt dat deze zo geprezen waterstofbom slechts betrekkelijk „schoon” is. Deze wordt immers ontstoken door een uraniumbom van splijtbaar uranium 235, die de uitwerking heeft van een Hiroshimabom en bij ontploffing ook radioactiviteit produceert. Hetzelfde doen de massa's neutronen die bij de explosie vrijkomen.

In lyrische tonen zingt Edward Teller, de vader van de vuile waterstofbom, in een Amerikaanse courant in het begin van 1958, een lied op de idyllische atoomoorlog, die eenmaal met heel schone waterstofbommen zal gevoerd worden. Hij eist voortzetting van de proeven om daarmee deze ideale bommen te kunnen kweken. Hier volgen twee verzen uit de hymne van Edward Teller op de idyllische atoomoorlog:

„Verdere bommenproeven zullen ons in staat stellen de oorlogsmachinerie van onze tegenstander te bestrijden, terwijl de onschuldigen die in de buurt zijn, gespaard blijven.”

„De totaal schone bommen zullen onnodige toevalligheden in een toekomstige oorlog verminderen.”

Natuurlijk denken noch de Sowjet-Unie, noch Amerika eraan, deze bommen, die een geringere uitwerking bezitten, te fabriceren, om zich daarvan in een eventuele oorlog te bedienen. Nog niet zo lang geleden heeft het Amerikaanse ministerie van Defensie immers medegedeeld, dat de radioactieve besmetting van grote gebieden een nieuw aanvalswapen is geworden.

De schone atoombom is niet voor het gebruik, maar alleen voor het uitstalraam bedoeld. Zij moet de mensen helpen geloven dat de kernproeven van heden steeds minder radioactiviteit ten gevolge zullen hebben, en dat er tegen hun voortzetting niets steekhoudends is in te brengen. Dit heeft een wetenschappelijk Amerikaans tijdschrift reeds in 1956 vastgesteld.

Wie stond het toe?

Zij, die het door de kernwapens geschapen gevaar gering achten, bemoeien zich hoofdzakelijk alleen met de in de lucht vast te stellen radioactiviteit en trachten het geloofwaardig te maken dat de gevaarengrens voor een bestraling van de lucht uit, nog niet bereikt is.

Op de resultaten waartoe zij bij hun rekenkunsten geraken, valt echter niet zoveel staat te maken als zij wel voor waar zouden willen houden. In de loop der jaren heeft men zich namelijk genoodzaakt gezien de toelaatbaarheids grens van bestra-

ling steeds meer terug te zetten. In 1934 bedroeg deze 100 stralingseenheden per jaar. Tegenwoordig worden officieel slechts nog 5 eenheden als toelaatbaar beschouwd, in vele landen zelfs nog minder. Dr. Lauriston Taylor in Amerika die als autoriteit in vraagstukken van bescherming tegen stralingen bekend staat, acht het, evenals ook anderen, in het algemeen te betwijfelen, of er wel een onschadelijke dosis van bestraling bestaat. Wij kunnen, zo meent hij, alleen maar van een door ons als toelaatbaar beschouwd stralingsgetal spreken.

Men spreekt maar steeds van een „geoorloofd maximum van bestraling”. Wie heeft het dan veroorloofd? Wie is er dan bevoegd om dit te veroorloven?

Bij het vraagstuk van het gevaar der radioactiviteit moet evenwel niet alleen de werking van de van buiten komende bestraling in aanmerking komen, maar ook die, welke van de in onze dagen in ons lichaam zich afzettende radioactieve stoffen uitgaat.

Strontium 90

Hoe ontstaat deze in óns aanwezige radioactiviteit?

De in de lucht tengevolge van kernproeven aanwezige radioactieve stoffen blijven daar niet, maar komen in radioactieve stof, in radioactieve regen, in radioactieve sneeuw op de aarde neer. Zij zetten zich op haar af. Door de bladeren en de wortels gaan zij in de planten en zamelen zich daar op. Door de planten komen zij in ons lichaam, hetzij dat wij de melk van koeien drinken, die zich ermede voeden, of dat wij het vlees van de dieren eten, die dit deden. Radioactieve regen kan ten gevolge hebben dat wij radioactief water drinken.

De grootste radioactieve besmetting wordt vastgesteld in de streken tussen de 10e en 60e graad Noorderbreedte, daar de talrijke kernproeven van Amerika en de Sowjet-Unie hoofdzakelijk in deze streken plaatshebben.

Hetgeen ons lichaam mettertijd aan zulke radioactieve stoffen in zich opneemt wordt in zijn celweefsel niet gelijkmatig verdeeld maar in bepaalde plaatsen afgezet en opgehoopt. Van de vele plaatsen uit heeft er dan van binnen uit bestraling plaats waardoor de daardoor gevoelige organen op bijzondere wijze worden beschadigd. Wat deze aan sterkte missen, wordt door de lange duur vermeerderd. Jarenlang is zij immers dag en nacht aan de gang.

Een der meest en gevaarlijkste radioactieve elementen is het bekende Strontium 90. Dit zet zich in het gebeente af en geeft vandaar zijn straling in de cellen van het rode beenmerg af, waarin de rode en witte bloedlichaampjes gevormd worden. Dit heeft bloedziekten ten gevolge die in de meeste gevallen dodelijk verlopen.....

De cellen der voor de voortplanting in aanmerking komende organen worden het meest door de straling beschadigd. Ook wanneer deze heel zwak op ze inwerkt, kan zij noodlottige gevolgen hebben.

Gedurende vele eeuwen

Het onheilspellende van de straling, die zowel van buiten als van binnen komt is, dat het jarenlang duren kan voordat de gevolgen openbaar worden. De fatale uitwerking op de nakomelingschap treedt zelfs eerst veel later aan het licht; nauwelijks in de eerste en tweede generatie, maar eerst in de volgende. In deze zullen dan misgeboorten in toenemende mate tot eeuwen verder plaatsvinden.

Het beslissende woord in het vraagstuk van het gevaar aan de kernproeven verbonden, komt niet toe aan de natuurkundigen die het voldoende vinden zich slechts met de uit de lucht op ons inwerkende radioactiviteit te bemoeien, maar

aan biologen en artsen die zich bezighouden met de van buiten en van binnen komende stralingen, alsook aan die natuurkundigen, die ingaan op hetgeen biologen en artsen vaststellen.

Dodelijke slag

De verklaring der 9235 geleerden uit alle volken, die de bekende Amerikaanse natuuronderzoeker dr. Linus Pauling op 13 januari 1958 aan de algemene secretaris van de Verenigde Naties aanbood, heeft de geruststellingspropaganda de doodsteek gegeven. In die verklaring stellen zij gezamenlijk vast, dat de door de kernproeven al maar verwekte radioactiviteit een ernstig gevaar voor alle streken der aarde betekent, en wel een bijzonder ernstig gevaar door het feit, dat deze in de komende generaties in toenemend aantal misgeboorten ten gevolge hebben zal. Daarom eisen zij dat een internationale overeenkomst aan de proeven een einde zal maken.

Thans kan de propaganda voor de voortzetting der proeven de bewering, dat de geleerden het in het vraagstuk van het bestaand gevaar der radioactiviteit nog niet eens zijn, niet meer handhaven. Evenmin, dat men eerst het oordeel van officiële internationale lichamen afwachten moet en tot zolang de mensheid niet moet verontrusten met de bewering, dat er een bestaand en toenemend gevaar van de radioactiviteit aanwezig is.

In bepaalde dagbladen kan deze propaganda voorlopig nog het hoogste woord voeren. Naast hen gaat de waarheid van het gevaar dat de kernproeven betekenen, onverzettelijk haar weg en zet zij zich alom meer en meer in de openbare mening door. Op den duur vermag de best-georganiseerde propaganda niets tegen de waarheid.

Hartverscheurend gehuil

Het onbegrijpelijke in de propaganda voor de voortzetting der kernproeven is, dat zij het klaarspeelt zich over al datgene heen te zetten, wat volgens biologen en artsen, ten gevolge van de op de hedendaagse mensheid inwerkende radioactiviteit, in komende geslachten aan onheil te wachten staat. Het manifest der 9235 geleerden deed er goed aan, hierop op indringende wijze de aandacht te vestigen.

Wij kunnen de verantwoording niet op ons nemen dat er eenmaal kinderen met de ergste lichamelijke en geestelijke gebreken bij duizenden ter wereld zullen komen, omdat wij hieraan niet voldoende aandacht hebben geschonken.

Alleen zij die er niet bij waren, wanneer een misgeboorte ter wereld kwam, die nooit hun gekerm hebben gehoord, die nooit getuige zijn geweest van de ontzetting der moeder, — kunnen de bewering wagen dat het voortzetten der kernproeven een risico is, waartoe men onder zekere omstandigheden besluiten kan. De bekende Franse bioloog en erfelijkheidsonderzoeker Jean Rostand noemt het voortzetten van deze proeven „de in de toekomst gepleegde misdaad” (le crime dans l'avenir). De vrouwen zijn op bijzondere wijze geroepen ervoor op te komen, dat deze bezondiging aan de toekomst niet plaatsvindt. Aan hen is het haar stem te verheffen. Dat zij het duidelijk doen.

Merkwaardigerwijze is tot nu toe geheel buiten beschouwing gelaten, dat het vraagstuk van het voortgaan of het stopzetten der kernproeven niet een zaak is die alleen de atoomwapenen-producerende landen aangaat en waarover zij naar goeddunken te beslissen hebben. Wie geeft deze landen het recht in vreedstijd wapenen te beproeven die alle landen der wereld op de ergste wijze kunnen be-

nadelen? Wat heeft het in onze tijd zo hoog geprezen en door de Verenigde Naties op de troon verheven volkenrecht daarover te zeggen? Ziet het uit de tempel waarin het troont niet meer naar de wereld uit? Men hale het te voorschijn, opdat het om zich heen zie en zijn ambt uitoefene.

De toestand van Japan

Het kan al dadelijk een interessant geval in een zaak die Japan treft in het oog vatten.

Dit land lijdt in bijzondere mate onder de kernproeven. De winden drijven de radioactieve wolken, zowel van de proeven der Sowjet-Unie in Noordoost-Siberië als die van Amerika op Bikini (een eiland in de Stille Oceaan), naar Japan toe en er overheen. Op die wijze is de radioactieve besmetting waaronder het te lijden heeft de ergst denkbare. Zeer sterke radioactieve regens vallen menigmaal op Japan neer. De radioactieve besmetting van de bodem en de planten is van dien aard, dat de inwoners van de een of andere streek er bij tijden van moeten afzien zich te voeden met hetgeen zij oogsten. Daarbij komen ze in de situatie, rijst die strontiumhoudend is, te moeten eten. Voor kinderen is dit bijzonder gevaarlijk. Daar ook de zeeën in de omgeving bij tijden lelijk radioactief besmet zijn, wordt de visvoeding der bevolking, die in Japan een zo grote rol speelt, door de massa radioactieve vissen, die voor hen niet in aanmerking kunnen komen, op losse schroeven gesteld.

Daar nu door elke nieuwe reeks atoomwapenproeven deze ernstige toestand nog verergerd wordt, richtten de gezanten van Japan bij het vernemen van voorgenomen proeven in het noorden of het zuiden, tot Moskou en Washington telkens een verzoek, begeleid met smeekbeden van hun land, dat men de proeven staken zou. Telkens kregen zij ten antwoord dat daarvan helaas geen sprake kon zijn, omdat er door de mogendheden nog geen overeenkomst was gesloten de proeven gezamenlijk op te geven. Dit gebeurde nog weer eens kortgeleden, op 20 februari 1958, in de hoofdstad van een der atoommogendheden.

Telkens vernamen wij door korte telegrafische berichten in de dagbladen het verzoek en het antwoord. We namen daarvan kennis zoals van elk ander bericht. De pers viel ons niet lastig met hoofdartikelen die onze aandacht vestigden op de op de achtergrond staande nood van het Japanse volk en die ons tot medeleven met dit volk hadden kunnen bewegen. Zo maakten de pers en wij, ons schuldig aan onverschilligheid. Maar het volkenrecht staat het meest schuldig, daar het jarenlang in zulk een zaak onverschillig en stom gebleven is.

Geen tijd te verliezen

Het is tijd, dat men inziet en erkent, dat het ophouden of het doorgaan van de atoomwapenproeven een aangelegenheid is die het volkenrecht aangaat.

De mensheid wordt door de proeven in gevaar gebracht. De mensheid eist staking ervan. Zij heeft daartoe het recht.

Wanneer in datgene wat onze tijd nog aan beschaving bezit nog iets van een werkzaam volkenrecht overgebleven is of weer opkomt, moeten de volken, die tot nu toe atoomwapenproeven ondernamen, hiervan zonder omwegen afstand doen. Het afzien hiervan mag in geen geval daarvan worden afhankelijk gemaakt, dat zij het eerst eens moeten geworden zijn over een ontwapeningsplan. Deze zaak heeft niets met ontwapening te maken. Ieder der in aanmerking komende volken blijft immers in het bezit van de wapenen die hij gemaakt heeft.

Er is geen tijd te verliezen. Nieuwe proeven mogen het gevaar waarin wij verkeren niet nog eens verhogen. Dit zal vanzelf, wat men wel bedenken moge, in de eerstkomende jaren nog toenemen. Een groot deel van de, door de tot nu toe plaatsgehad hebbende proeven, in de atmosfeer en de stratosfeer geslingerde radioactieve stoffen bevindt zich nog boven ons. Eerst in de loop van jaren — men rekent met ongeveer vijftien — zal dit op de aarde zijn neergekomen.

Het directe staken van verdere proeven, schept een vruchtbare atmosfeer voor de onderhandelingen over de stopzetting van het gebruik van atoomwapenen. Wanneer dit, wat allereerst volstrekt en het dringendst nodig is, bereikt is, kunnen de onderhandelingen in rustige sfeer plaatsvinden.

(II) Het gevaar van een atoomoorlog

Wij moeten heden rekening houden met de dreigende mogelijkheid dat er een atoomoorlog uitbreken kan tussen de Sowjet-Unie en Amerika. Deze kan vermeden worden, wanneer beide mogendheden met elkander besluiten van de atoombewapening af te zien.

Hoe zijn wij in deze situatie aangeland?

In 1945 gelukte het Amerika de atoombom te vervaardigen die op de kernsplitsing van uranium 235 berust. Op 6 augustus 1945 liet Amerika deze op Hiroshima en op 9 augustus op Nagasaki afwerpen.

Het bezit van deze atoombom verleende Amerika een uniek militair overwicht over alle volken.

Sedert juli 1949 beschikte ook de Sowjet-Unie over een atoombom en daarvan was de uitwerking even groot als van de tussen 1946 en 1949 verbeterde Amerikaanse bommen. De vrede tussen beide mogendheden is nu in zoverre zolang gewaarborgd, als de een respect heeft voor de bommen van de ander.

Op 3 oktober 1952 bracht Engeland zijn eerste atoombom tot ontploffing op het eiland Montebello bij de noordwestkust van Australië.

De verbeterde H-bom

Om zich opnieuw overwicht te verschaffen besloot Amerika Edward Teller aan de vervaardiging van de waterstofbom te laten werken, waarvan men verwachtte dat deze de uranumbom vele malen zou overtreffen.

Een eerste proefneming met deze bom werd in mei 1951 en in oktober te ENIWETOK op de atol ELUGELAB verricht. Op de eerste maart 1954 werd op Bikini — een der tot de groep der Marshall eilanden behorende vulkaaneilanden — de verbeterde waterstofbom tot ontploffing gebracht. Daar bleek de explosieve uitwerking nog veel sterker te zijn dan men op grond van berekeningen verwacht had.

Gelijktijdig met Amerika legde zich evenwel ook de Sowjet-Unie op de vervaardiging van waterstofbommen toe. Zij bracht de eerste op 12 augustus 1953 tot ontploffing.

Geleide raketten

De beide mogendheden maakten ook een verdere ontwikkeling gezamenlijk mee. Het feit deed zich n.l. voor, dat de uitvinding van de atoombom, waar Amerika zich in de 2e wereldoorlog op had toegelegd, dienstbaar werd gemaakt aan het raketwapen waaraan Duitsland in diezelfde tijd gewerkt had. Nu was men niet

meer uitsluitend aangewezen op krachtige vliegtuigen om bommen te werpen boven de plaats waar zij ontploffen moesten. Men beschikte thans over geleide grote-afstandsraketten, die van hun lanceerinrichtingen op precies ingestelde verre doelen kunnen worden afgeschoten.

Raketwapenen zijn projectielen die door een raket voortgedreven worden n.l. door een vliegapparaat dat de brandstof waardoor hij voortbewogen wordt, met zich voert. Deze bestaat uit mengsels die verbrandingsgassen produceren, welke met een buitengewone grote uitstromingssnelheid door een buisvormig vernauwde opening ontwijken. Men is er voortdurend mee bezig nog krachtiger en gemakkelijker te hanteren brandstofmengsels te ontdekken.

Het door de raket gelanceerde projectiel kan van gebruikelijk type zijn of een met een uranium-springlading of een waterstofbom-lading.

De Sowjet-Unie zou over raketten van 1000 kilometer dracht beschikken waarbij binnenkort die van 1800 kilometer komen, als deze al niet bestaan. Amerika zou over raketten tot 2400 kilometer beschikken.

Of de zogenaamde intercontinentale raketten die over de Atlantische oceaan kunnen vliegen met een dracht van 8000 kilometer reeds bestaan, is niet uitgemaakt. Het is aannemelijk dat de problemen aan hun vervaardiging verbonden, oplosbaar zijn en dat men in het Oosten zowel als in het Westen hiermede bezig is, waarbij het Oosten een voorsprong schijnt te hebben op het Westen.

Onderzeeërs

Ofschoon er nog wel geen intercontinentale raketprojectielen bestaan moet Amerika er toch op voorbereid zijn, dat in het geval van een atoomoorlog zijn steden van zee uit tot ver in het binnenland door, van onderzeeërs gelanceerde, projectielen getroffen kunnen worden.

De raketten suizen met een geweldige snelheid op hun doel af. De verwachte intercontinentale raket zou, om over de Atlantische oceaan te vliegen niet eens een half uur nodig hebben en daarbij een nuttige last van 1 tot 5 ton overbrengen.

Hoe zou een hedendaagse atoomoorlog verlopen?

Laten wij eerst de zogenaamde lokale atoomoorlog in ogenschouw nemen.

Vele mensen koesteren namelijk in hun binnenste de hoop, dat de vijandelikheden met een enigermate beperkte atoomoorlog zouden kunnen beginnen, waarbij nog niet van de geperfectioneerde atoombommen en de kolossale waterstofbommen, maar alleen van raketwapenen op korte of middelbare afstand gebruik wordt gemaakt. De vernieling die hierdoor wordt aangericht zou, zo hoopt men, nog binnen bepaalde grenzen blijven en een tijdige vrede zou dan nog in aanmerking komen.

Wat de lokale beperktheid van zulk een oorlog betreft, die heeft niet veel te betekenen. Die wordt met raketprojectielen met een reikwijdte van ongeveer 2400 kilometer gevoerd. Ook moet men de plaatsgrijpende vernieling niet gering achten, daar de werking van de in gebruik komende atoomprojectielen gelijk is aan die van de Hiroshimabom en nog veel groter, indien zij een waterstofbomspringlading met zich voeren.

Het is nauwelijks aan te nemen dat de tegenstanders ervan zullen afzien bij het begin op grote steden geperfectioneerde atoombommen of de modernste waterstofbommen te werpen. Deze waterstofbommen kunnen een energie ontwikkelen die duizendmaal groter is dan die van een atoombom.

Met grote waarschijnlijkheid kan men zeggen, dat raketprojectielen en grote bommenwerpers in een toekomstige atoomoorlog zullen worden ingezet. Een oorlog die met het werpen van grote bommen wordt gevoerd, wordt niet door een oorlog met raketprojectielen vervangen, maar vervolmaakt.

Van de uitwerking van de grote waterstofbommen kan men zeggen, dat de doorsnee van de vuurkogel die bij de ontploffing ontstaat verscheidene kilometers bedraagt. De hitte wordt op 100 miljoen graden geschat. Daaruit laat zich berekenen hoeveel mensen in de getroffen stad in heel korte tijd door de druk der explosie, door rondvliegende brokstukken, door het vuur, de hitte en de eerste geweldige, zij het ook een ogenblik bestaande radioactieve straling vernietigd worden. De dodelijke radioactieve besmetting, die tengevolge van de explosie optreedt, zal zich over een gebied van ongeveer 45.000 kilometer uitstrekken.

Een Amerikaanse generaal zou in een parlamentscommissie hebben gezegd: „Wanneer met een tussentijd van telkens 10 minuten 110 waterstofbommen op de Verenigde Staten zouden afgeworpen worden, zouden daarbij 70 miljoen mensen gedood of gewond worden. Bovendien zouden duizenden vierkante kilometers land gedurende een gehele generatie onbruikbaar worden.” Daarna worden staten als Engeland, West-Duitsland of Frankrijk met 15 tot 20 waterstofbommen van het nieuwste type zo goed als afgemaakt.

Wat de beschermingsmaatregelen in een toekomstige atoomoorlog betreft, zou Eisenhower na een bomaanvaloefening, waarbij ook beschermingsmaatregelen werden beproefd, gezegd hebben: „Hier helpt alleen maar bidden.”

Tracht je te verbergen

Inderdaad kan men niet veel meer doen dan met het oog op een bomaanval de aanwijzing geven, dat alle zich op het terrein bevindende personen zich achter een zo sterk mogelijke muur van steen of beton, met het gezicht naar beneden, op de bodem werpen en de achterkant van hun hoofd en het lichaam zo mogelijk met een doek bedekken. Op die manier kan men, wanneer men zich niet in het gebied van de volstreekte vernietiging bevindt, onder bepaalde omstandigheden de dood door bestraling ontkomen.

Het is ook van belang dat men de overlevenden zo mogelijk water en voedsel verschafft dat niet radioactief is en ze zo snel mogelijk uit het radioactief besmette gebied verwijdert.

Aan het inrichten van schuilplaatsen met dikke betonmuren voor de gehele bevolking van een plaats, valt niet te denken. Hoe zou men aan de nodige plaats en de benodigde middelen komen? Hoe zouden de inwoners ingeval van een bombardement nog tijd hebben om met elkander in hier of daar ingerichte bunkers bescherming te vinden?

In een atoomoorlog zijn er geen overwinnaars, maar overwonnenen. Hier ondergaat ieder door de bommen en atoomprojectielen van de tegenstander datgene, wat de zijne hém aandoen. Daarbij ontstaat een zich voortzettende, blijvende vernietiging, waaraan geen wapenstilstand noch een vredesverdrag een eind kan maken.

Het lot van een bij

Waar het om atoomwapenen gaat, kan geen volk tot zijn tegenstander zeggen: „Nu moeten de wapenen beslissen” maar enkel: „Nu zullen we met elkander zelfmoord plegen, door elkaar te vernietigen.”

Een Engels parlamentslid heeft eens terecht gezegd, dat hij, die atoomwapenen gebruikt het lot van de bij ondergaat, die wanneer zij steekt zelf onherroepelijk te gronde gaat, omdat zij haar angel gebruikt.

Een oorlog die met behulp van de huidige atoomwapenen wordt gevoerd tot behoud van een vrijheid die men in gevaar acht, kan niet geven wat men van hem verwacht.

Zij voor wie deze oorlog gevoerd wordt, zullen gedurende zijn verloop het leven gelaten hebben of daarna ellendig wegwijnen. In plaats van de vrijheid valt hen de vernietiging ten deel.

De radioactieve stofwolken die het gevolg zouden zijn van een tussen Oost en West gevoerde atoomoorlog, zouden het voortbestaan der mensen op de ganse aarde op losse schroeven stellen. Deze mogelijkheden behoeven daarvoor niet eens hun hele voorraad atoombommen en waterstofbommen te gebruiken. Die zou 50.000 stuks bedragen.

Een atoomoorlog is dus onvoorstelbaar zineloos en zo afgrijselijk, dat deze onder geen beding werkelijkheid worden mag.

Helaas is het gevaar dat de koude oorlog in een atoomoorlog overgaat, heden ten dage véél groter dan tevoren. Dit vindt zijn oorzaak in het opkomen van de geleide projectielen en de daardoor gegeven mogelijkheden.

Voorheen had Amerika tot beginsel, naast de Sowjet-Unie, alleen in het bezit van atoomwapenen te blijven. Het had er geen belang bij andere staten met atoom- en waterstofbommen uit te rusten. Deze zouden ook niet geweten hebben wat zij ermede moesten aanvangen. Door de opkomst der geleide projectielen van kleinere en grotere reikwijdte is de toestand evenwel veranderd. Hiermede kunnen de landen die met Amerika verbonden zijn iets doen, wat zij in hun belang en dat van Amerika nodig achten. Op die wijze laat Amerika het dogma los geen atoomwapenen in de handen van anderen te geven. Een noodlottig besluit.

Europese raketten

Van het standpunt van Amerika is het begrijpelijk, dat het de NATO-volken in staat wil stellen, zich met deze nieuwe atoomwapenen tegen de Sowjet-Unie te kunnen verdedigen. Voor de Sowjet-Unie betekent deze bewapening evenwel een vroeger niet bestaande bedreiging.

Thans zijn de tot nu toe niet bestaande voorwaarden voor een landoorlog die op Europese bodem tussen Amerika en de Sowjet-Unie met atoomwapenen moet gevoerd worden, aanwezig.

Het gebied der Sowjet-Unie kan van West-Duitsland uit met geleide raketten van gemiddelde afstand, met een bereik van 2400 kilometer, tot Moskou en Char-kov toe, beschoten worden. De gemiddelde afstandsraketten die Turkije en Iran evenwel te hunner verdediging tegen de Sowjet-Unie van Amerika zouden aanvaarden, zouden voor de steden der Sowjet-Unie tot ver in het binnenland gevaar opleveren.

Zo kan de Sowjet-Unie zich in een situatie voelen, waarin zij een tegen haar, door de aanwezigheid van raketwapenen, ondernomen omsingelingsmanoeuvre moet afweren.

Oorlog door vergissing

Het strategisch gewicht van het Midden-Oosten brengt met zich mede, dat zowel de Sowjet-Unie als Amerika aldaar volken aan zich trachten te verplichten, door voor hun belang op te komen, hen met geld te ondersteunen en hen wapenen (vooreerst conventionele, gewone) te doen toekomen. In alle daar ontstaande twisten treden zij vaak heimelijk tegen elkander op. Zo kunnen gebeurtenissen in het Midden-Oosten voor het voortbestaan van de vrede noodlottig worden. Het Midden-Oosten heeft de rol overgenomen die voor de eerste wereldoorlog de Balkan vervulde.

Het voor de opkomst der atomische raketwapenen gestegen oorlogsgevaar wordt

hierdoor nog groter, doordat de atoomoorlog ternauwernood op grond van een oorlogsverklaring van de kant van een atoommogendheid zal plaatsgrijpen, maar door het een of ander voorval toevallig ontstaan zal. De schuld ligt hier thans bij de betekenis die de factor tijd toekomt.

Degene die plotseling aanvalt zal zich tegenover de aangevallene in een voordelige positie bevinden, die hem een overwicht verleent dat bijna de overwinning betekent. Het zal het hem mogelijk maken de tegenstander dadelijk in het begin verliezen toe te brengen, die zijn strijdvaardigheid buitengewoon verminderen.

Zo gevoelt men zich aan beide kanten gedwongen dagelijks en elk uur een overval te verwachten om deze door een ogenblikkelijk daaropvolgend krachtig verweer zoveel mogelijk te verijdelen.

Deze dwang tot een zo snel mogelijk verweer is het, die het grote gevaar van het toevallig uitbreken van een atoomoorlog uitmaakt. Naast de snelheid waarmee uitgemaakt moet worden, wat hetgeen op het radarscherm zichtbaar wordt, betekent, is de mogelijkheid gegeven van een noodlottige vergissing die onder bepaalde omstandigheden het uitbreken van een atoomoorlog ten gevolge hebben kan.

Hij aarzelde

Volgens de Amerikaanse generaal Curtis le May moet men ernstig met deze mogelijkheid rekenen.

Inderdaad bevond de wereld zich kortgeleden in zulk een gevaar. De radarstations van de Amerikaanse luchtmacht en de Amerikaanse kust meldde gezamenlijk, dat eskaders van onbekende bommenwerpers met supersonische snelheid op Amerika afkwamen. Daarop moest de generaal die het bevel voerde over het strategisch bombardeercommando direct de atombombardementsvliegtuigen tot een vergeldingsbombardeement laten starten. Hij kon er evenwel niet toe besluiten, waardoor hij een zware verantwoording op zich nam. Kort daarop bleek, dat de radarstations slachtoffer waren geweest van een technische vergissing. Wat zou er gebeurd zijn wanneer een minder bezonnen generaal in zijn plaats geweest was!

Elektronisch brein

In de naaste toekomst zal het gevaar van een door een vergissing veroorzaakte atoomoorlog nog groter zijn. De raketten die met een snelheid groter dan die van het geluid aansuizen, zullen wegens hun kleinheid eerst laat op het radarscherm zichtbaar worden. Daardoor zijn de mogelijkheden van verweer zeer beperkt. Er resten slechts seconden om vast te stellen of datgene wat zichtbaar wordt, werkelijk raketten zijn — én de nodige maatregelen te nemen. Die bestaan in het afvuren van afweerraketten waardoor de vijandelijke raketten tot ontploffing gebracht moeten worden voordat zij het doel bereiken én in het afzenden van eskaders bommenwerpers om de vijandelijke startbanen te vernietigen. Dit kan niet aan de hersenen van een mens overgelaten worden. Deze werken te langzaam. Men moet dit aan het elektronisch brein dat in verbinding staat met het radarapparaat toevertrouwen. Heeft dit werkelijk doorgegeven dat het inderdaad om raketten gaat, dan berekent het volgens de ontvangen opgaven van het radarapparaat in breukdelen van een seconde hun baan en de afstand en zet het starten van de verdediging in werking. Dit alles gaat automatisch.

Zover hebben wij het gebracht: ons lot zal van een elektronisch brein en de fouten die dit overkomen kunnen afhangen. Het kan enkel automatisch beslissen. Het vermogen van menselijke hersenen om in iedere richting en in ieder opzicht met overleg te handelen is hem niet verleend. Zijn beslissing is bliksemsnel. Het bezit evenwel niet de grondigheid en de betrouwbaarheid van het menselijke

brein. Bovendien is het elektronisch brein nog geheel daarvan afhankelijk, dat bij zijn gecompliceerde werking alles tot het kleinste toe in goede orde moet zijn. Het ontbreekt ons dus niet aan mogelijkheden dat wij eenmaal door een of ander toeval van de idiotste soort een atoomoorlog binnenstroompelen.

Zwarte schaap?

Nog een andere, nog te verwachten verslechtering van onze situatie mag niet buiten beschouwing blijven. Zij houdt verband met het feit dat Amerika ertoe gekomen is atoomwapenen aan andere volken te geven. Het vertrouwt deze diegenen toe, van wie het gelooft te mogen aannemen, dat zij er geen eigengereid of onvoorzichtig gebruik van zullen maken. Het staat andere atoommogendheden vrij hetzelfde te doen. Wie garandeert echter dat er onder zo gelukkig gemaakte volken niet eenmaal onwaardigen zullen zijn die eens in het bezit van deze wapenen gekomen, daarmee doen wat hun goeddunkt? Wie kan hun dit beletten? Wie kan hen ertoe bewegen van het gebruik hunner atoomwapenen afstand te doen, wanneer de verstandig geworden volken het besluit hebben genomen dit met elkaar te doen.

In de dijk is een bres ontstaan. Nu heet het waakzaam te zijn, dat dit geen dijkbreuk ten gevolge heeft.

Dat dergelijke zorgen voor het grijpen liggen, bewijst de verklaring inzake het stopzetten der proefexplosies die de 9235 geleerden op 13 januari 1958 aan de Verenigde Naties lieten toekomen. In deze verklaring komt de zin voor: „Zo lang de atoomwapens in de handen van de drie grote mogendheden zijn, is een overeenkomst omtrent hun controle mogelijk. Wanneer de proeven doorgaan en het bezit van deze wapens zich ook tot andere regeringen uitstrekt, is het risico van het uitbreken van een oorlog, veroorzaakt door een onverantwoordelijk machthebber veel groter.”

Het gevaar van een toekomstige atoomoorlog is in elk opzicht zo groot, dat het dringend noodzakelijk is van het atoomwapen afstand te doen.

(III) Onderhandelingen op het hoogste niveau

Amerika neemt in het vraagstuk van het afzien van atoomwapenen een merkwaardige houding aan. Amerika kan niet anders dan uit overtuiging voor hun afschaffing opkomen. Tegelijkertijd wenst het, in het geval dit geen werkelijkheid wordt, tezamen met de landen van de NATO in een zo gunstig mogelijke militaire positie te verkeren. Daarom dringt het erop aan, dat zij besluiten de raketwapenen die hun worden aangeboden zo snel mogelijk aan te nemen. Daarbij moet het de ervaring opdoen, dat de meeste NATO-staten geen grote haast maken de aangeboden wapenen te aanvaarden. Zij hebben namelijk met een in hun land steeds sterker openbare mening rekening te houden, die daar niet voor voelt.

Afwijzende opinie

Het zou van grote betekenis zijn indien Amerika er in dit beslissende uur der mensheid toe kon besluiten uitsluitend te denken aan de noodzakelijkheid van het afstand doen der atoomwapenen en aan de alleen dáárdoor mogelijke vermindering van een atoomoorlog. De theorie van de handhaving van de vrede door afschrikking van de tegenstander door middel van atoombewapening kan in deze tijd van zo toegenomen oorlogsgevaar, niet meer in aanmerking komen.

Een lichtstraal in de duisternis. In december 1957 doet de Poolse minister van

Buitenlandse Zaken, Rapacki (uit zichzelf, en niet, zoals men wilde aannemen, in opdracht van de Sowjet-Unie) het voorstel, dat Polen, Tsjecho-Slowakije, Oost- en West-Duitsland vrij zouden blijven van atoomwapenen. Indien op dit plan ingegaan wordt en de atoomvrije ruimte in Europa daardoor nog vergroot wordt, dat aangrenzende landen aanspraak op dit voorrecht mogen maken dan is daarmee veel bereikt voor het voorlopige behoud van de vrede.

Verleden tijd

De openbare mening in Europa is het met dit zo verstandige voorstel volkomen eens. Zij is in de laatste maanden tot inzicht en tot het besluit gekomen dat Europa in geen enkel opzicht tot slagveld mag worden van een atoomoorlog die tussen de Sowjet-Unie en Amerika uitbreken zou. Daar laat zij zich niet meer van afbrengen. De tijden zijn voorbij waarin deze of gene Europese staat nog heimelijk plannen kon smeden, zijn rang als grote mogendheid te tonen door voor zichzelf atoomwapenen te vervaardigen. Het heeft geen zin meer tegenover de houding die de openbare mening in Europa ten opzichte van zulk een onderneming zou aannemen, heimelijke voorbereidingen ter verwerkelijking hiervan te treffen. Hoe staat het nu met de onderhandelingen die tot de afschaffing van de atoomwapenen voeren moeten?

Men hoort en leest dat het slagen van de conferentie op hoogst niveau geheel afhangt van het feit dat alle bijzonderheden strikt diplomatiek voorbereid moeten worden.

De beste diplomatie is de zakelijkheid.

Als zakelijke voorbereiding van deze conferentie zou het aanbeveling verdienen — indien eerbiedige, goedgeemde kritiek veroorloofd is — dat de staatslieden en de persoonlijkheden in hun nabije en verre omgeving van de ondiplomatische manier, waarop zij op het ogenblik met elkaar verkeren, weer tot de diplomatische terugkeerden. Vele onnodige, onbedachtzame, onvriendelijke, dwaze en kwetsende opmerkingen zijn in de laatste jaren bij officiële en onofficiële gelegenheden, mondeling en schriftelijk, tussen hen gewisseld, hetgeen de politieke atmosfeer geen goed deed.

Mank ter wereld

Zakelijk is het dat nu eindelijk eens diegenen met elkander zullen onderhandelen die gevolmachtigd zijn, verantwoordelijkheid op zich te nemen en niet zij die slechts nominale volmacht hebben en geen vingerbreed van de verkregen instructies mogen afwijken.

Zakelijk is het dat men met de conferentie voortmaakt. Meer dan vier maanden lang is hierover tussen Oost en West heen en weer gepraat en geschreven zonder dat er iets is vastgesteld omtrent de tijd en het werkprogram. De openbare mening heeft alom moeite om daarin te berusten en begint zich af te vragen of een conferentie die zo hinkend tot stand komt, nog hoop geeft op een goed resultaat.

Zakelijk is het, dat als plaats der conferentie alleen een stad in een neutraal land van Europa, dus in Genève, zoals in 1955, in aanmerking komt.

Zakelijk is het, dat op deze conferentie alleen over vragen die uitsluitend direct verband houden met het afstand doen van atoomwapenen onderhandeld wordt.

Op de top

Zakelijk is het, dat er op het hoogste niveau niet te veel mensen aanwezig zijn. Alleen de hoogste persoonlijkheden van de regeringen der drie atoommogend-

heden met hun deskundigen en adviseurs die hen met inlichtingen bijstaan zouden daar plaats moeten nemen.

Eventueel kunnen nog vertegenwoordigers van de volken die met de atoommogendheden, zoals de NATO-landen met Amerika, op atoomgebied in verbinding staan toegang hebben om inzicht over de ook voor hen zo gewichtige in het geding zijnde beslissingen naar voren te brengen.

Alleen geheel willekeurig zouden van de andere volken dit of dat volk aanspraak kunnen maken mede op het hoogste niveau aanwezig te zijn. Of zij zijn er allen toe bevoegd, of geen enkel. Overigens leert de ervaring dat onnodige veelhoofdigheid in een conferentie geen voordeel oplevert. De conferentie op het hoogste niveau is dan ook op geen enkele manier internationaal of half-internationaal, ofschoon haar beslissing voor de ganse mensheid van zo grote betekenis is.

Geen objectiviteit

De drie atoommogendheden, en zij alleen, beslissen voor zichzelf, in het bewustzijn van hun verantwoordelijkheid voor hun volken en tegenover de ganse mensheid of zij van proefexplosies en het gebruik van atoomwapenen afstand willen doen of niet.

Wat de aldus voorgenomen onderhandelingen betreft, vergt zakelijke onpartijdigheid dat de volgende opmerking wordt gemaakt. Wij koesteren de vrees, dat de onderhandelingen tot nu toe onzakelijk gevoerd zijn en daarom zonder resultaat verliepen. Wij koesteren de vrees dat het met deze op hoogst niveau evenzo zou kunnen gaan wanneer zij op dezelfde wijze plaatsvinden.

Waar ligt in deze aangelegenheid het onderscheid tussen onzakelijkheid en zakelijkheid? Dit komt uit in de beantwoording van de vraag: op welke basis besluiten de drie atoommogendheden, of zij van de proefexplosies en het gebruik der atoomwapenen willen afstand doen of niet.

De onzakelijkheid antwoordt daarop: zij zullen het doen wanneer zij het over een ontwapeningsovereenkomst, op basis waarvan zij geloven het te kunnen doen en het te willen, eens zijn geworden.

Valse logica

Deze logica is vals. Zij neemt aan, dat men tot een ontwapeningsovereenkomst zou kunnen komen, die het Oosten en tevens het Westen zou bevredigen. De onderhandelingen die tot nu toe gevoerd werden hebben evenwel bewezen dat dit niet te verwachten is. Zij zijn al dadelijk in het begin blijven steken, daar het Oosten en het Westen zich niet verenigen konden over de voorwaarden waaronder de onderhandelingen op gang zouden komen.

Bovendien is de voorgenomen procedure reeds op zichzelf, in wezen onzakelijk. Deze berust op een valse redenering. De twee voor het bestaan der mensheid zo noodzakelijke besluiten — dat de proefexplosies ophouden en de atoomwapenen worden afgeschaft — kunnen niet hiervan afhankelijk worden gemaakt dat de hemel het onmogelijkste politieke wonder laat gebeuren dat geen der drie atoommogendheden iets meer op de noodzakelijk geachte ontwapeningsovereenkomst op te merken zou hebben.

In werkelijkheid is het zo, dat de proefexplosies en het gebruik van atoomwapenen de volstrekte dwingende basis, dat zij n.l. niet verder mogen plaatsvinden, in zich zelf bevatten. Van te voren te vervullen voorwaarden kunnen dus niet in aanmerking komen.

Beide betekenens immers de ergst denkbare schending van de volkenrechten: de proefexplosies, door het feit dat zij reeds in vreedstijd ook buiten het gebied der atoommogendheden gezondheid en leven van mensen in gevaar brengen, — de met atoomwapenen gevoerde oorlog, door het feit dat deze nog veel erger tegen het volkenrecht zondigt, daar hij door de door hem veroorzaakte toegenomen radioactiviteit het land van volken die buiten de oorlog staan onbewoonbaar maakt en omdat hij het onvoorstelbaar zinneloze en afgrijselijke is dat het voortbestaan der mensheid twijfelachtig maakt. Daarom mag hij op geen enkele wijze werkelijkheid worden.

Eerste vereiste

De drie atoommogendheden zijn het dus aan de mensheid verschuldigd, dat zij, zonder vooraf over te stellen voorwaarden te onderhandelen, het besluit nemen tot het volstrekt noodzakelijk afstand doen van de atoomwapenen.

De onderhandelingen over een echt ontwapeningsverdrag vormen dus niet de voorwaarden tot dit afstand doen, maar zijn er het gevolg van. Zij gaan ervan uit, dat dit een feit is geworden en stellen zich nu ten doel de nieuwe toestand, waarin zich de drie atoommogendheden en de met hen in verbinding staande volken thans met elkaar bevinden, op de vereiste manier vorm te geven en de best mogelijke garanties te scheppen dat er thans geen bedreiging door niet-atomische wapenen voor de vorige in de plaats treedt.

Alles wat de diplomaten aan zakelijkheid gepresteerd hebben, om de onderhandelingen goed voor te bereiden, behoudt zijn betekenis, ook wanneer deze niet vóór het besluit tot afschaffing, maar eerst daarna en op basis daarvan plaats zullen vinden.

Nieuwe burenen

Komt het tot afschaffing der atoomwapenen, dan heeft alleen hierdoor al, zonder toedoen der onderhandelingen, een vérstrekkend herstel van de politieke toestand plaatsgevonden. Dit vindt zijn grond in het feit, dat met deze afschaffing de afstand tussen de volken en met haar de tijd weer werkelijkheid worden en in hun rechten treden.

De atoomwapenen geven namelijk een oorlog op verre afstand het karakter van een oorlog op korte afstand. De Sowjet-Unie en Amerika kunnen elkander, niet-tegenstaande de tussen hen liggende grote afstand, met machtige atoomprojectielen die in zeer korte tijd ver weg gelegen doelen bereiken op zulk een verschrikkelijke wijze bedreigen als grensden zij aan elkander. Daar zij op die wijze burenen zijn geworden, moeten zij elke minuut vrezen voor hun bestaan.

Komen atoomwapenen niet meer in aanmerking dan kunnen zij elkander ook bij gebruikmaking van raketten, alleen nog met projectielen die een veel geringere vernielingskracht hebben, aanvallen. De hun bestaan bedreigende nabuurschap heeft opgehouden.

Wanneer de raketwapenen geen atoomwapenen meer zijn, komt ook Europa als slagveld tussen de Sowjet-Unie en Amerika niet meer voor een grote-afstandsoorlog, met het effect van een oorlog op korte afstand, in aanmerking.

Tijd en ruimte

Heden ten dage is Amerika met zijn in Europa opstelbare batterijen van op verre afstand geleide projectielen, militair gesproken, met grote sterkte in Europa aan-

wezig. Europa is een tussenland tussen Amerika en de Sowjet-Unie geworden als ware Amerika door een continentenverschuiving naderbij gekomen.

Wanneer de raketatoomwapenen niet meer in aanmerking komen, neemt deze onnatuurlijke toestand een einde. Amerika wordt weer Amerika, Europa weer Europa, de Atlantische oceaan weer oceaan, een tussen de continenten ruimtelijke en tijdelijke distantie (afstand) scheppende watervlakte.

Daarmee is dan ook het begin van het ophouden van de militaire tegenwoordigheid van Amerika in Europa ingeleid. Deze is door de beide wereldoorlogen geschapen. Onvergetelijk blijven de grote offers die Amerika aan Europa in de tweede wereldoorlog en in de daarop volgende jaren gebracht heeft — onvergetelijk de zo grote en zo menigvuldige hulp die Europa van Amerika ontving, onvergetelijk de dank die het hem schuldig is.

Maar de op de twee oorlogen teruggaande onnatuurlijke toestand van zijn overheersende militaire tegenwoordigheid in Europa kan niet voor alle tijden aanvaard worden. Zij moet van lieverlede ophouden terwille van Europa en van Amerika.

Geen wanhoop

De onderhandelingen der atoommogendheden over het ontwapeningsverdrag hebben met garanties te stellen, die het Westen en het Oosten elkander wederzijds hebben te geven, om de werkelijke volledige en duurzame afschaffing van atoomwapenen te verzekeren. Daarbij zal ook in de mogelijkheid van uit te oefenen controle voorzien worden. Over en weer zullen zij elkander rechten toestaan, om internationale of door hen gezamenlijk ingestelde commissies toestemming te geven op hun grondgebieden inspectie uit te oefenen.

Er is ook sprake van, dat aan vliegtuigen van een internationale politie het recht zal worden toegestaan om over vreemde bodem op gemiddelde en grootste hoogte spioneren te kruisen.

Tot welke graad kan een staat, zonder zijn eigen recht afbreuk te doen, zulk een controle op en boven zijn grondgebied dulden? Ook zijn er ongelukkige incidenten die zich daarbij kunnen voordoen te vrezen. Hoe staat het met de almacht die een internationale controle zou worden toevertrouwd?

Ook de verstaande internationale controle vermag geen waarborg te geven dat overal en bij alles een overeenkomst wordt opgevolgd. Tenslotte zijn Oost en West er ieder op aangewezen de betrouwbaarheid van de ander enigermate te vooronderstellen.

Hetzelfde geldt nog voor een andere aangelegenheid. Door het afstand doen van de atoomwapenen wordt de militaire macht van de Sowjet-Unie, wat het Europese gebied betreft, minder getroffen dan die van Amerika. Het behoudt de macht die het door de vele met voortreffelijke conventionele wapenen toegeruste divisies van zijn landleger verleend wordt. Het zou daarmee de NATO-staten in Europa, in het bijzonder West-Duitsland onder de voet kunnen lopen zonder dat iemand met enig uitzicht op succes te hulp zou kunnen komen. Tegenover dit gevaar dat deze verstoring van het evenwicht met zich meebrengt, zou de Sowjet-Unie in het ontwapeningsverdrag erop in moeten gaan zijn leger te verminderen en zich te verplichten niets tegen Duitsland te ondernemen. Hoe zou het inachtnemen van deze verplichting op werkelijk effectieve wijze te controleren en te garanderen zijn?

Ook hier geldt dus, dat met een tot in alle bijzonderheden uitgedacht en zogenaamd internationaal gegarandeerd ontwapeningsverdrag niet alles gedaan is, maar dat de deelhebbenden erop aangewezen zijn elkander vertrouwen te schenken.

Een nieuw vertrouwen

Wij leven echter in een tijd waarin de vertrouwenswaardigheid van volken meer dan ooit betwijfeld wordt. Uitingen waarin zij elkanders betrouwbaarheid voortdurend betwisten, zijn in onze tijd als afgesleten pasmunt in omloop. Zij vinden hun oorsprong in datgene wat de volken van de eerste oorlog af, aan oneerlijkheid, ongerechtigheid en onmenselijkheid met elkander beleefd en van elkander ondervonden hebben. Hoe zal het mogelijk zijn dat weer het ene volk vertrouwen kan hebben in het andere?

En toch moet het daartoe komen.

Wij kunnen in dit verlamme wantrouwen niet verder volharden. Willen wij ons uit de troostloze toestand waarin wij ons bevinden bevrijden dan moet er een andere geest in de mensen en de volken ontstaan. Deze geest kan alleen opkomen, wanneer de noodzaak van de komst van die geest zó door ons doorleefd wordt, dat wij daaruit de kracht putten aan hem te geloven. Deze ervaring mogen wij ook bij hen die tot andere volken behoren die met ons de verschrikkelijke gebeurtenissen hebben doorgemaakt veronderstellen. Wij ontmoeten hen in de gedachte, dat wij allen mensen zijn met elkander en ons dus in staat moeten achten met elkaar op dezelfde wijze te voelen, te denken en te willen.

Wat door oorlog verloren ging

Het besef dat wij met elkaar mensen zijn is bij ons in oorlogen en de politiek zoek geraakt. Wij kwamen ertoe met elkaar alleen nog maar als behorende tot verbondene of vijandelijke volken te verkeren en in de daaruit voortvloeiende opvattingen, vooroordelen, sympathieën en antipathieën gevangen te blijven. Nu komt het erop aan opnieuw te ontdekken, dat wij met-elkaar ook mensen zijn en ons hebben in te spannen in elkander datgene te zien wat in het wezen van ieder mens aan morele kracht aanwezig is. Zo kunnen wij tot het geloof komen, dat ook in hen die tot andere volken behoren het verlangen naar een nieuwe geest ontwaken zal, waardoor wij elkaars vertrouwen weer waard zullen zijn.

De geest is een geweldige macht die de dingen herschept, wij hebben hem als geest van het kwade aan het werk gezien, die het ongelofelijke vermocht: ons uit de worsteling voor een geestelijke beschaving terug te werpen in het barbaardom. Nu willen wij onze hoop op hetzelfde vermogen van de geest vestigen, de mensen en de volken weer tot beschavingszin te brengen.

Op dit ogenblik hebben wij de keuze tussen twee risico's. Het ene bestaat in de voortzetting van de onzinnige wedloop der atoombewapening en het daarmee gegeven gevaar van een onvermijdelijke en nabije atoombomoorlog; het andere in het afstand doen van atoomwapenen en in de hoop dat Amerika en de Sowjet-Unie en de met hen in verbinding staande volken het klaar zullen spelen in verdraagzaamheid en vrede naast elkaar te leven. Het eerste bevat geen mogelijkheid van een heilzame toekomst. Het tweede daarentegen wel. Wij moeten het tweede wagen.

Geweldige stap

In de rede van president Eisenhower op 7 november 1957, onder de indruk van het Spoetnikgebeuren gehouden, komt dit woord voor: „Wat de wereld heden nog meer nodig heeft dan een gigantische sprong in het wereldruim, is een gigantische sprong naar de vrede.” Deze gigantische sprong bestaat hierin, dat wij de moed opbrengen om te hopen, dat in de mensen en de volken de geest van re-

delijkheid en menselijkheid, die van onredelijkheid en onmenselijkheid verdringen kan.

Indien de onderhandelingen over het ontwapeningsverdrag niet met 't oog op de mogelijkheid van de afschaffing van atoomwapenen, maar daarna en op grond daarvan worden gevoerd, dan krijgen zij veel meer betekenis. Zij groeien dan uit tot een grote onderneming voor de uiteindelijke opheffing van de door de tweede wereldoorlog verwarde toestand der wereld.

Alle vraagstukken die de ontwapening, de vrede en het mogelijk maken van zo rechtvaardig mogelijke en stabiele toestanden — zoals bijvoorbeeld de hereniging van Oost- en West-Duitsland — betreffen, zouden thans ter sprake gebracht kunnen worden en in een veel betere atmosfeer dan vóór de afschaffing der atoomwapenen. In veel opzichten zouden de gevoerde onderhandelingen een mogelijkheid kunnen bieden voor de vredesverdragen die na de tweede wereldoorlog nog niet tot stand zijn gekomen.

De taak van de V.N.

Op grond van de afschaffing der atoomwapenen door de drie atoommogendheden zouden de Verenigde Naties het noodzakelijke kunnen ondernemen om alle volken ertoe te verplichten van nu af aan de vervaardiging en het gebruik van atoomwapenen te staken. Het gevaar dat, wanneer ook, ergens volken op de gedachte zouden komen atoomwapenen te fabriceren, moet gedurende geruime tijd in het oog gehouden worden. Wij mogen ons gelukkig prijzen dat er niet ergens in de wijde wereld al enkele in hun bezit zijn geraakt.

Bij voortgezette studie van het probleem der ontwapening zal men met de vraag te doen krijgen hoever men in de wereld, zoals zij op het ogenblik is, over het algemeen gaan kan en gaan moet bij het afstand doen van de wapenen. Ook door de meest geperfectioneerde conventionele wapenen kunnen, zoals dit in de beide wereldoorlogen gebleken is, reeds zeer gruwelijke verwoestingen worden aangericht. Hun vermogen om dit te doen is thans nog toegenomen, daar machtige, conventionele projectielen door raketten naar verafgelegen doelen gezonden kunnen worden.

Het ware te wensen, dat men het er nu reeds over eens kon worden van vernietiging over zulke afstanden alsook vanuit de lucht af te zien.

De onderneming om de oorlog tot een duel met voorgeschreven wapens om te vormen zal altijd iets onnatuurlijks hebben. Het doel waarop nu en in de toekomst onze blik gericht moet blijven is dit, dat de beslissing van vraagstukken die de volken verdelen niet meer aan de oorlog overgelaten blijft, maar een vreedzame oplossing vinden moet.

De eerste stap

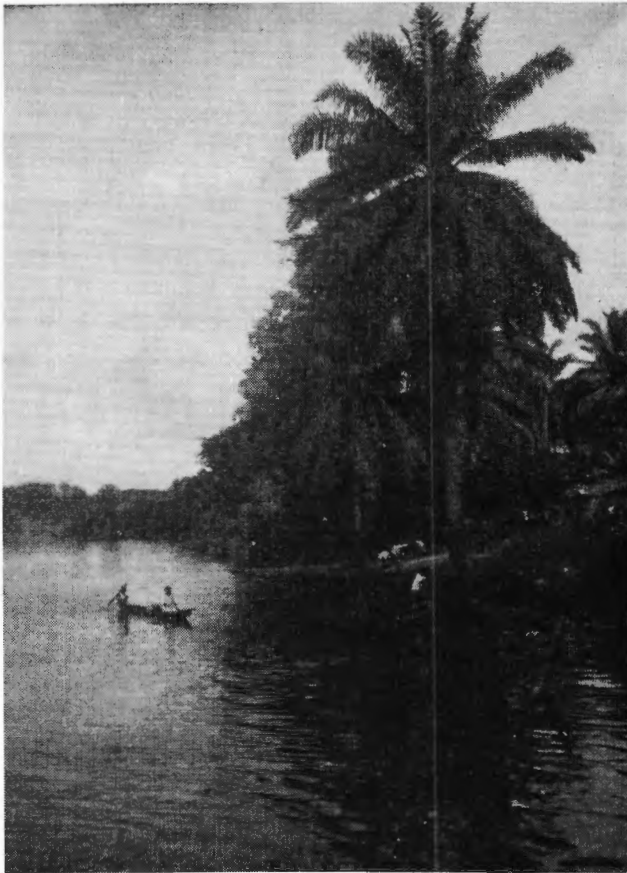
Alleen door een ons onvoorstelbare algemene geestelijke vooruitgang van alle volken der mensheid kan het eenmaal daartoe komen, vooral daar er voor de toekomst nog moeilijke problemen te verwachten zijn. Het moeilijkste probleem zal zijn, dat van het recht van toegang tot een vreemde bodem voor de voeding van de voortdurende overbevolking in verschillende landen.

Wanneer onze tijd afstand doet van de atoomwapenen, wordt de eerste stap gezet op de weg naar het verre doel van het ophouden van de oorlog. Wordt die stap niet gezet, dan blijven wij op de weg die naar de atoomoorlog en ellende voeren zal. Daarvan moeten zij die op het hoogste niveau bijeenkomen zich ten

volle bewust zijn teneinde de onderhandelingen met de rechte zakelijkheid, in de rechte ernst, in de rechte geest en in het rechte verantwoordelijkheidsbesef te voeren.

Lambarene, 14-3-1958.

Het appel werd vertaald door ds. J. B. Th. Hugenholtz, em. pred. te Zeist, die het ook in drie delen voor de V.P.R.O.-microfoon uitsprak op 16, 23 en 30 mei 1958 om 19.30 uur.



Op de Ogowe

„Portret van Albert Schweitzer”

door D. A. WERNER.

Mij is gevraagd om in deze uitzending „gesproken portret” over Albert Schweitzer te spreken. Ik voel me inderdaad als een portretschilder, die gevraagd wordt in een kwartier een afbeelding te maken van een man, die iedereen kent en die dus gelijkend moet zijn ook. U zult begrijpen, dat ik slechts een ruwe schets kan geven, waarvan ik hoop, dat enige wezenlijke trekken erin naar voren komen.

Tussen de glooiende hellingen van de Vogezen, te midden van de talrijke wijnstruiken, waaraan de Elzas zo rijk is, ligt het plaatsje Kaysersberg. Hier werd in het wijnjaar 1875 in het predikantsgezin Schweitzer een zoon geboren, van wie de dokter meende, dat er weinig kans was, dat hij het halen zou. Doch met behulp van de melk van de koe van de buurman haalt hij het. Merkwaardig te bedenken, dat deze zelfde Albert Schweitzer momenteel met zijn 83 jaren een van de sterkste mensen is, die er op onze aarde rondlopen: sterk zowel van lichaam als van geest.

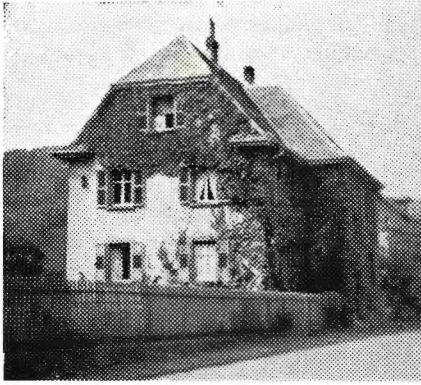
In Kaysersberg blijft hij niet lang. Als Albert nog maar nauwelijks een half jaar oud is, wordt zijn vader in Günsbach beroepen, waar deze 50 jaar predikant zal blijven. Günsbach biedt wat landschap betreft ongeveer hetzelfde beeld als Kaysersberg, alleen is er minder wijncultuur. Daarentegen proef ik nog de verrukkelijke smaak van de mirabellen, die in de tuin van Schweitzers woning groeien. Günsbach wordt in het leven van Albert Schweitzer zo'n belangrijke factor, dat hij in 1929 van zijn Goethe-prijs daar een huis gaat bouwen, opdat hij telkens wanneer hij met verlof van Lambarene naar Europa komt de geur van zijn jeugd zal kunnen inademen.

Aan de figuur van Schweitzer zien wij, van welk een beslissende invloed de sfeer van het milieu is, waarin men wordt groot gebracht. Albert Schweitzer, een kind als ieder kind, doch met een scherpe opmerkingsgave voelt dit als een omstandigheid, waarvoor hij alleen maar dankbaar kan zijn. Als kind al verwerkt hij zuiver zijn omgeving en krijgt het gevoel boven veel anderen bevoorrecht te zijn. Hierbij blijft het echter niet: het geeft hem iets onbevredigd. Hij voelt dat hij er iets mee doen moet. Hij moet van zijn overvloed aan voorspoed, aan harmonie, iets doorgeven aan anderen, wier situatie zo anders is als de zijne.

Dit gevoel laat hem niet los: het zal hem nooit loslaten. Het is met Günsbach verweven, sinds zijn prille jeugd, vandaar dat Günsbach méér is, dan alleen maar geboortegrond: het is heilige grond, omdat hier de kiem gelegd werd voor zijn latere humanitaire werk.

Intussen blijkt Schweitzer een gezond verstand te bezitten, terwijl reeds als kind bij hem een muzikale aanleg zich duidelijk manifesteerde. In zijn muziek reageert hij al te grote spanningen af, die zijn studie aan twee faculteiten (filosofie en theologie) met zich meebrengt. Op een andere wijze is hij hier creatief werkzaam. Maar toch houdt hij, als student te Straatsburg een onbevredigd gevoel. Door zijn uitgesproken sociale bewogenheid voldoet hem het louter wetenschappelijk bezig-zijn niet geheel. Hij zoekt naar mogelijkheden om zijn wetenschap aan de humaniteit dienstbaar te maken. Met geweldige energie stort hij zich op zijn werk. Maar een studievriend van Schweitzer vertelde mij eens in Günsbach, dat hij geen droog kamergeleerde was. Hij kon volop student zijn, maar wanneer het op werken aankwam, dan kon men hem tot diep in de nacht aantreffen met zijn benen in een emmer ijskoud water en een kop zwarte koffie voor zich, teneinde zich tegen de slaap te wapenen. Jarenlang heeft Schweitzer met geweldige wilskracht en zelfdiscipline op deze wijze zich getraind om met zo weinig mogelijk slaap toe te kunnen.

Dan ineens, op zijn dertigste jaar neemt hij zijn besluit, waardoor zijn leven een geheel andere vulling krijgt. Hij zal arts worden in Centraal-Afrika, omdat in dat stukje wereld geleden wordt zoals nergens anders. Daar in de hitte van de tropen-zon zal hij gestalte gaan geven aan zijn jeugdideaal. Als dertigjarige professor gaat hij weer eens op de collegebanken zitten tussen de eerstejaars med. studenten



Het huis te Günsbach

en schrijft acht jaar later, in 1912 zijn derde proefschrift. Wanneer hij dan, op het hoogtepunt van zijn roem gekomen, zich gaat overgeven aan een doordacht avontuur der liefde en barmhartigheid, ondervindt hij veel onbegrip. Een is er echter, die hem volledig begrijpt: zij heet Hélène Breslau, die in 1913 met hem meegaat als zijn vrouw. Zijn leven is zeker aan u bekend. Talrijke publikaties zijn van en over hem verschenen, die een goed inzicht geven in het leven van dr. Schweitzer.

Niet alleen zijn leven, doch ook zijn gedachtenwereld is zeer interessant.

Het zal de luisteraar duidelijk zijn, dat ik in een kort bestek onmogelijk een duidelijk en volledig overzicht kan geven van zijn wetenschappelijk oeuvre.

Toch vallen ons bepaalde trekken op.

Na de oorlog vroeg ik eens aan dr. Schweitzer: Wat acht u nu zelf het belangrijkste van uw werk. Hij zei mij: Dat ik op mijn manier zoek naar de waarheid. In deze wereld vol tegenstrijdigheden zal mijn idee van de eerbied voor het leven de enig ware en juiste zijn, wanneer de mens komt tot individueel denken. Ik weet, zo voegde hij eraan toe, dat we zover nog niet zijn, maar eens zal de tijd komen, dat men tot dit inzicht zal moeten komen! Zijn spreken en trouwens ook zijn schrijven is nooit zonder profetische klank. Het is mij bij dit gesprek opgevallen, dat hij nog net zo denkt, als in de tijd, dat hij zijn gedachten op schrift stelde. Hij heeft een eigen stijl, waarin hij zijn gedachten meedeelt. Als geboren Elzasser weet hij de Duitse gründlichkeit te paren aan de Franse esprit. Hij schrijft zinnen, die meestal kort zijn en daardoor van grote geladenheid. Zo komt het, dat zijn boeken vol staan met aforismen. In zijn cultuurfilosofisch werk komt hij tot de slotsom, dat er een renaissance moet komen van het denken. De mens zal weer denkend wezen moeten worden. De wereld gaat ten onder aan gedachte-loosheid. Het laatste waartoe het persoonlijk denken kan komen is, dat de wereld voor ons een raadselachtige verschijning is van de universele levenswil. Schweitzer ziet in alle verschijningen een wil tot leven, die verwant is aan de universele levenswil. Ook in de mens is wil tot leven. Hierdoor komt hij tot zijn houding van eerbied voor het leven, die hij in 1923 voor het eerst uitspreekt. Eerbied voor het leven is een activistisch beginsel met een sterk ethisch accent. In diepste wezen zijn wij ethische persoonlijkheden. Wat wij waard zijn is niet de positie, die wij in de maatschappij bekleden, maar de graad van menselijkheid, die wij hebben bereikt.

De ethiek is de grote noemer, waaronder Schweitzer al zijn studies brengt.

Hij ziet in zijn christologie de figuur van Jezus gebonden aan de heersende godsdienstige denkbeelden van Zijn tijd, die sterk gericht waren op het einde der tijden en de komst van het Koninkrijk Gods. Schweitzer ziet Jezus' woorden en daden hierdoor geheel bepaald.

Hij heeft bij de theologie het accent geheel gelegd op het eschatologische. Eschatologie is de leer, die betrekking heeft op het einde der tijden. Dit past op deze wijze niet meer in onze tijd, aldus Schweitzer. Maar, zo voegt hij er onmiddellijk aan toe: de ethisch gerichte liefdedwil is het belangrijkste van Christus' boodschap: deze is boven de tijd verheven. Het wezen van het christendom ziet Schweitzer als ethiek. Hij zelf leeft uit de gegrepenheid door Jezus Christus, die zich niet in woorden laat vastleggen. De mens leert pas de kracht van het evangelie als een onuitsprekelijk geheimenis verstaan, wanneer hij tracht Jezus na te volgen.

Dat deze visie in zijn tijd de nodige kritiek zal opwerpen, daarvan is Schweitzer zich bewust. Hij voelt, dat zijn historisch inzicht in het eerste christendom en zijn tekening van Jezus Christus moeilijkheden zal brengen voor de christelijke vroomheid. Hij troost zich echter met de woorden van Paulus: „Wij vermogen niets tegen de waarheid, maar slechts voor de waarheid”.

Reeds als student heeft Schweitzer belangstelling voor Goethe. Zijn belangstelling zet zich om in gedegen studie en hieruit vloeit voort, dat 4 Goethe-redes op zijn naam staan. Het is ook bij Goethe dat het ethische sterk door Schweitzer op de voorgrond wordt geplaatst. Op dit terrein voelt hij zich met Goethe verwant. Raak is zijn typering van Goethe en in eenvoudige woorden komt de mens Goethe in al zijn veelzijdigheid tot ons. Wanneer men zijn redes leest, zou men niet zeggen, dat hieraan zoveel studie ten grondslag ligt. Wanneer wij de laatste rede lezen, die hij op het festival te Aspen in 1948 heeft gehouden, dan zou men niet zeggen, dat hiervoor zoveel stof is doorgewerkt. In zijn rede vinden wij nergens verwijzingen of voetnoten van geraadpleegde literatuur. Maar toevalligerwijze bezocht ik hem kort voordat hij naar Amerika ging. Schweitzer was enorm druk en had zich geheel in de persoon van Goethe ingewerkt. Zijn tafel-

gesprekken gingen over Goethe: telkens schoot hem weer iets te binnen, wat hij ons meedeelde. Toen ik hem na tafel sprak zei hij: Ik vrees, dat ik niet klaar kom, want ik moet nog 20 jaar Goethe-literatuur doorwerken. Ik kan gelukkig op de boot nog een en ander doen.” Toen men enige tijd later de rede onder ogen kreeg, had men niet de indruk, dat deze zoveel tijd en werk gekost heeft.

Hierin ligt echter een wezenlijke trek van Schweitzer. Daarom vertelde ik u dit wat uitvoeriger. Hij vermijdt n.l. alle virtuositeit en is niet bang voor de kritiek, die daaruit kan voortkomen.

Hetzelfde kan men zeggen van zijn Bachspel. Er zijn weinig mensen, die zich zozeer verdiept hebben in persoon en oeuvre van deze componist. Zijn Bach-biografie en zijn annotaties bij de orgeluitgaven getuigen daarvan. Het is typisch voor Schweitzer, dat hij als organist eerst Bach kan spelen, wanneer hij hem door en door begrepen heeft en bovendien het instrument, het orgel van binnen en van buiten kent. Een studie van het orgel brengt hem ertoe, een geschriftje



Gezicht vanuit Schweitzers woonkamer te Günsbach op de mirabelenbomen.

te schrijven over orgelkunst en orgelbouwkunst, dat op het muziekcongres te Wenen in 1909 als toonaangevend voor de orgelbouw werd beschouwd. Toch merkt men aan zijn spel weinig van dit alles. Zijn Bachspel is uiterst sober, hier en daar aarzelend eerbiedig; vandaar dat zijn grammfoonplaten om deze reden geen best-sellers werden.



Schweitzer als musicus

Luisteraars, het is een houtskool-schets geworden, die u zo weer kunt wegvagen. Maar wij zullen ons niet kunnen losmaken van de verontrusting over de tijd, waarin wij leven en waarin wij dienen te vechten met Schweitzer om de schending van de eerbied voor het leven tegen te gaan en de waarde van de mens te erkennen.

Ik dank u voor uw aandacht.

Uitgesproken voor de V.P.R.O.-microfoon op 10 mei 1958.

Wij maken u nog attent op de uitgave van de Stichting Albert Schweitzerfonds: „Wijsheid uit het oerwoud”, een kalenderzakboekje in linnen gebonden met een schat van woorden en aforismen van dr. Schweitzer.

De prijs is f 3.50. Men kan het boekje bestellen bij de penningmeester van het Albert Schweitzerfonds, de heer G. Oosterwijk, Bosweg 3, Gorssel, giro 916071.